

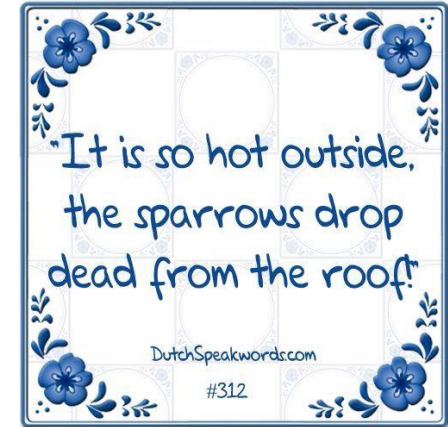
PILOT SCHOOLVENTILATIE, DAUWPUNTSKOELING EN ELEKTROSTATISCHE FILTERING

ISIAQ.nl symposium binnenmilieu in scholen | Ir. P. Jacobs

TNO innovation
for life

OVERZICHT

- › Effect van temperatuur op prestaties
- › Programma van Eisen Frisse scholen
- › Wat is fijnstof? Hoe ongezond is het? Wat kun je eraan doen?
- › Cases:
  - › Kinderdagverblijf Delft: PM_{2,5} en ultrafijnstof
  - › Basisschool Den Haag naast drukke weg: PM_{2,5} en roet
  - › Jordan collega Zeist naast A28 en Utrechtse Baan

HTTPS://WWW.PORAAD.NL/WEBLOGS/RINDA-DEN-BESTEN-STOKEN-VOOR-DE-MUSSEN

Rinda den Besten: Stoken voor de mussen

14-03-2017

De kou is uit de lucht, de lente staat weer voor de deur. Heerlijk. Maar zit je in een slecht geventileerd klaslokaal, dan zie je die zon liever weer achter de wolken verdwijnen. Zo'n warme, zuurstofarme ruimte vóélt niet alleen bedompt, Deens [veldonderzoek](#) toont aan dat één graad temperatuurverschil tot 3,5 procent prestatieverlies leidt. Bovendien zijn leerkrachten en leerlingen bij een slecht binnenklimaat vaker ziek.

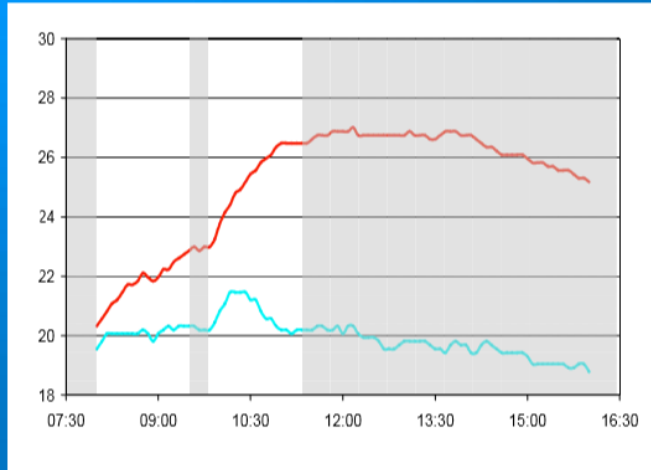
"Airco-apparatuur is scholen ingebracht met grote beloftes, maar de kosten blijken vaak harder te stijgen dan de luchtkwaliteit."

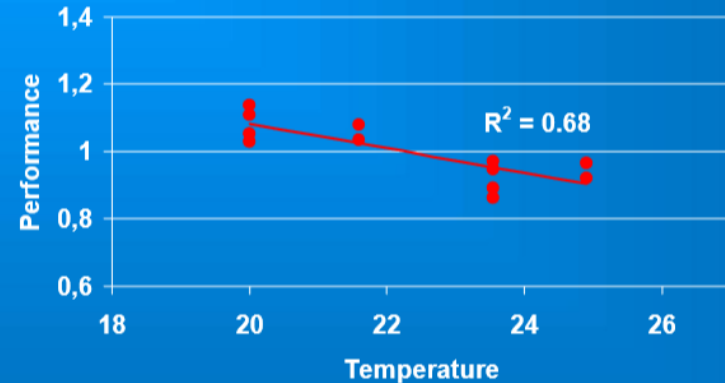
Delen en opslaan

DEENSE BASISCHOOL NABIJ KOPENHAGEN

Typical time-course of classroom temperature in the two classrooms

Performance of schoolwork as a function of classroom temperature

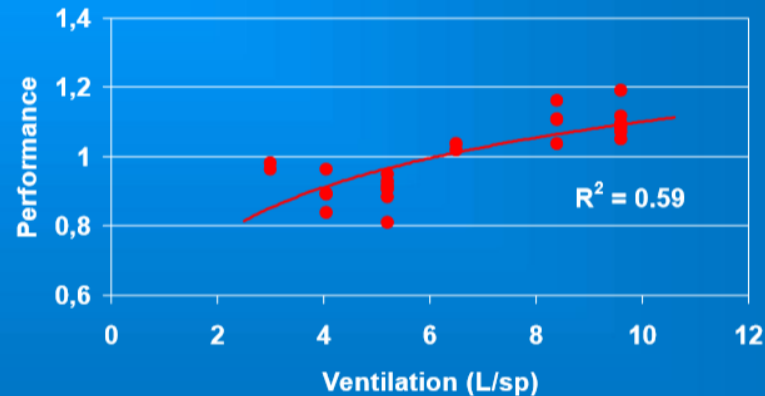

1°C lower temperature ~3.5% higher performance

› <https://www.swegonairacademy.com/wp-content/uploads/2012/04/Wyon-Rotterdam-2010.pdf>

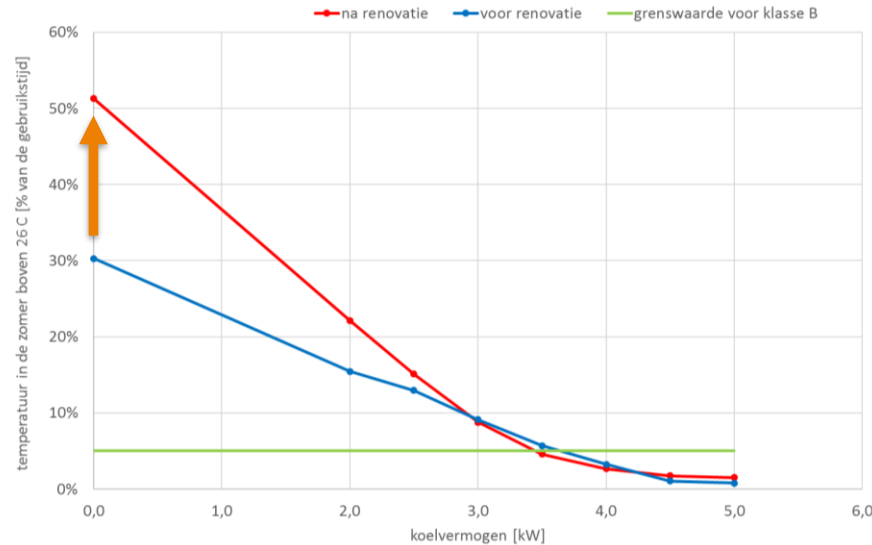
WYON: EFFECT VAN VENTILATIE

Performance of schoolwork as a function of classroom ventilation

Doubling ventilation rate ~14.5% higher performance

ISOLATIE MAAKT OVERVERHITTING ERGER

percentage van de lestijd dat de temperatuur boven 26 °C komt als functie van het geïnstalleerde koelvermogen. Klasse B, PvE Frisse Scholen: max. 5% (groene lijn)

PROGRAMMA VAN EISEN FRISSE SCHOLEN

Aantal pagina's per onderwerp:						
	energie	lucht	T	licht	geluid	Totaal
2008	1,5	2	1,5	1	0,5	6
2012	1,5	2	1	0,5	1	6
2015	0,5	4,5	2,5	1,5	2	11

2008

2012

2015

PVE FRISSE SCHOLEN 2015

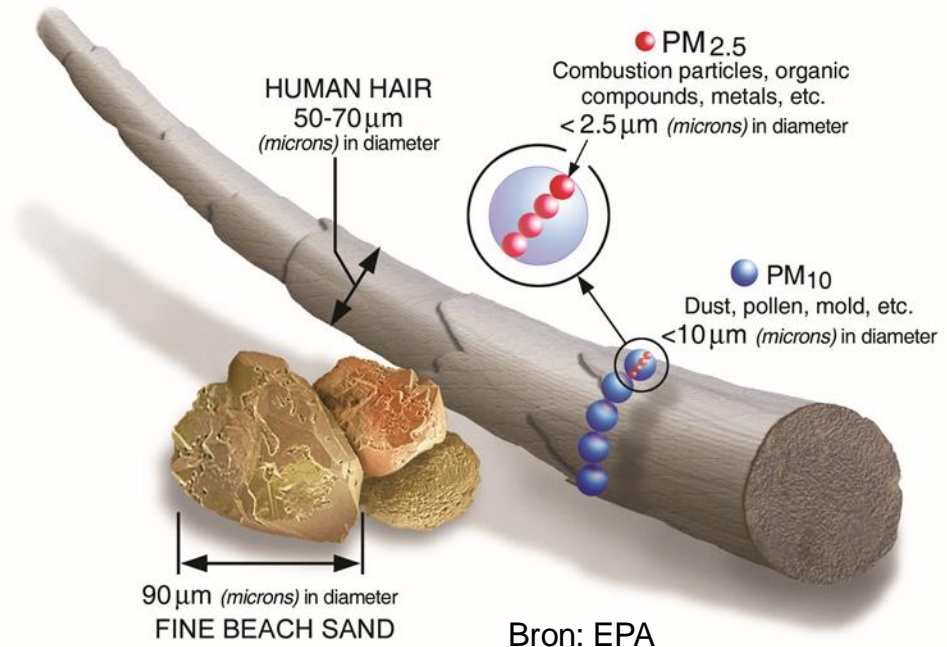
	C	B	A
CO ₂ [ppm]	< 1200	< 950	< 800
Luchtdebiet [m ³ /pers]	> 21,6	> 30,6	> 43,2
Installatiegeluid [dB]	< 35	< 33	< 30
Zomertemperatuur [°C]	< 27	< 26	< 25,5
Filterkwaliteit	> M5	> M6	> F7

- Temperatuureisen gelden voor actieve koeling, passieve koeling is ook mogelijk, echter meestal niet effectief genoeg
- Er is (nog) geen prestatie eis voor fijnstof !

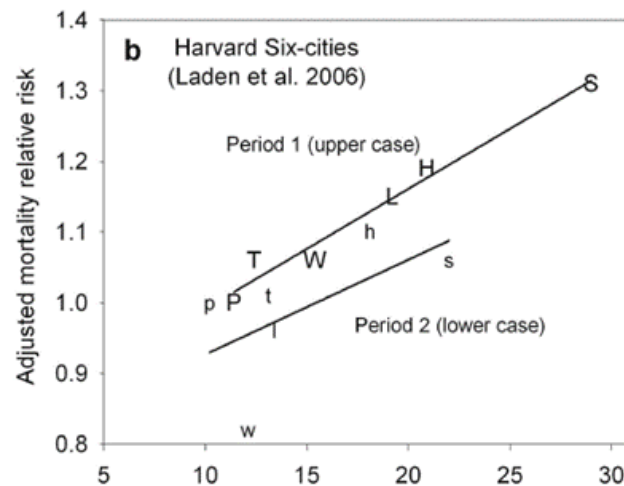

FIJNSTOF: ROMMEL IN DE LUCHT

- PM_{10} : massa van deeltjes $< 10 \mu\text{m}$ (in $\mu\text{g}/\text{m}^3$)
- $PM_{2.5}$: massa van deeltjes $< 2.5 \mu\text{m}$ (in $\mu\text{g}/\text{m}^3$)
- EC/roet: massa van roetdeeltjes (in $\mu\text{g}/\text{m}^3$)
- Ultrafijn stof / particle number concentration (PNC)
(in aantallen deeltjes / cm^3)

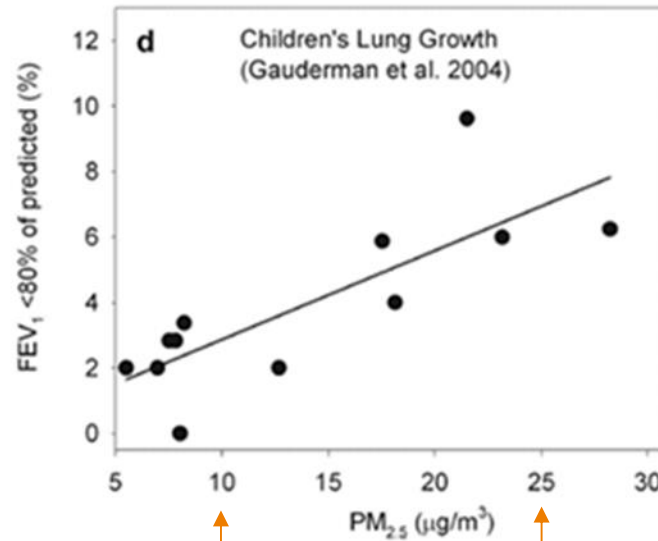
EFFECT VAN PM_{2,5} OP MORTUALITEIT

WHO

EU grenswaarde

KORTE TERMIJN: LONGCAPACITEIT (FEV) KINDEREN

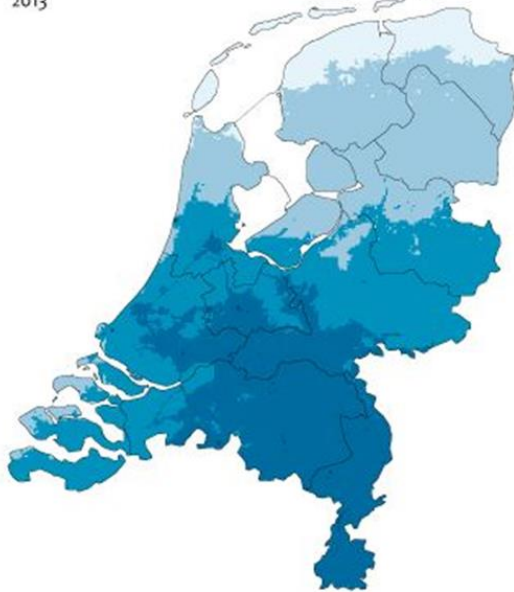
WHO

EU grenswaarde

WAT KUN JE ER AAN DOEN?

Concentratie fijnere fractie van fijn stof (PM_{2,5})

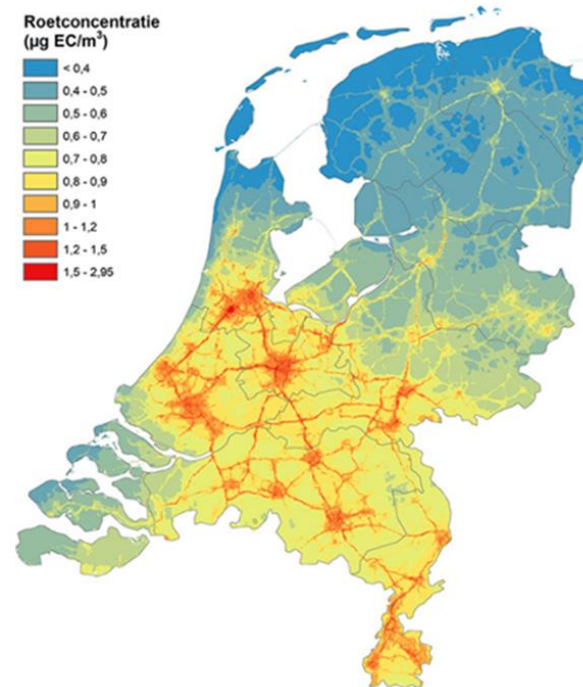
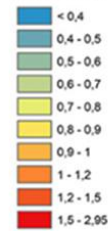
2013

Jaargemiddelde (µg/m³)

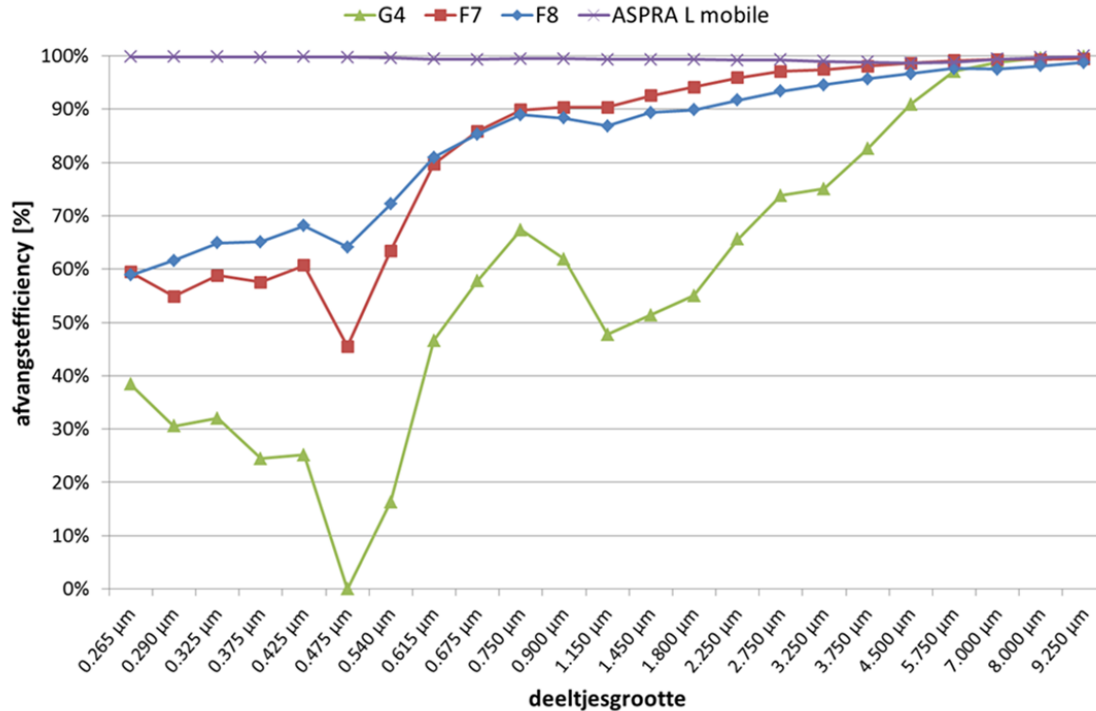
Roetconcentratie (µg EC/m³)

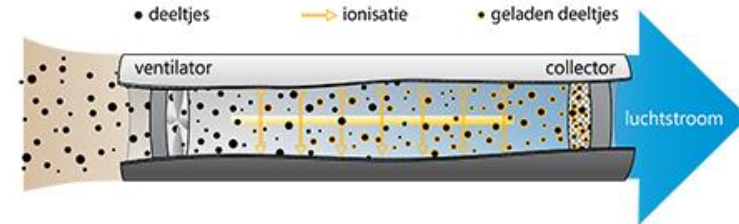
Bron: RIVM, 2014.

PBL/aug14
www.do.nl/nl053206

FILTERING

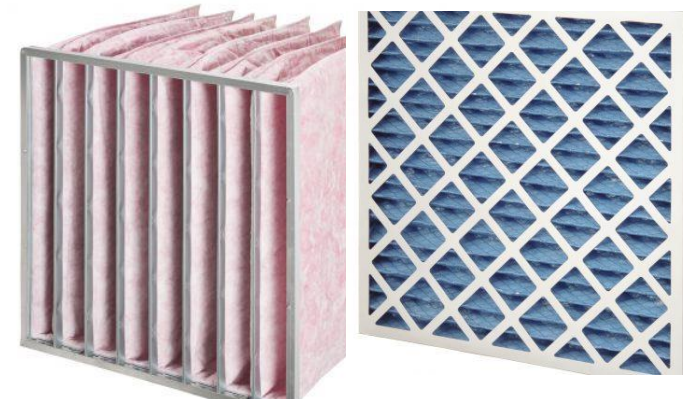
Electrostatisch filter met collector

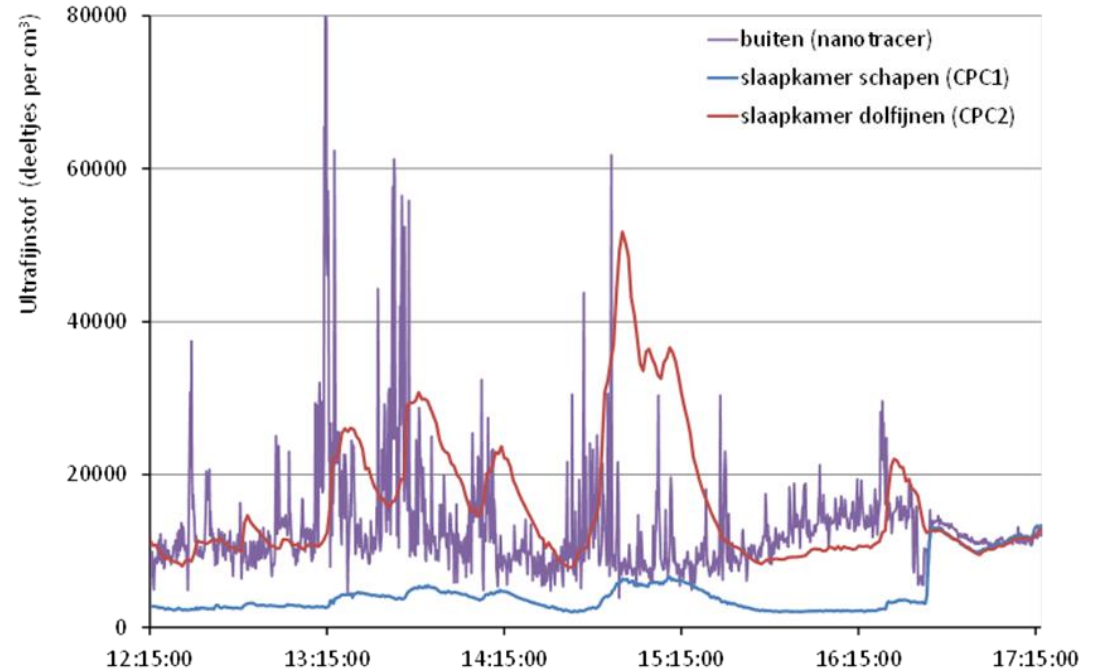
Bron: <https://www.vfa-solution.com/our-technology/aspra-air-cleaning/>

s.com/onze-techniek/aspra-

Mechanische filters G4 / F7 / F8

ELEKTROSTATISCH FILTER KINDERDAGVERBLIJF 2011

80% reductie ten opzichte van referentie slaapkamer
85% reductie ten opzichte van buiten

donderdag 4 april 2019

BASISSCHOOL DEN HAAG NAAST DRUKKE WEG

Interventies: M5 → F7 filter
Verplaatsing van de buitenluchtaanzuig

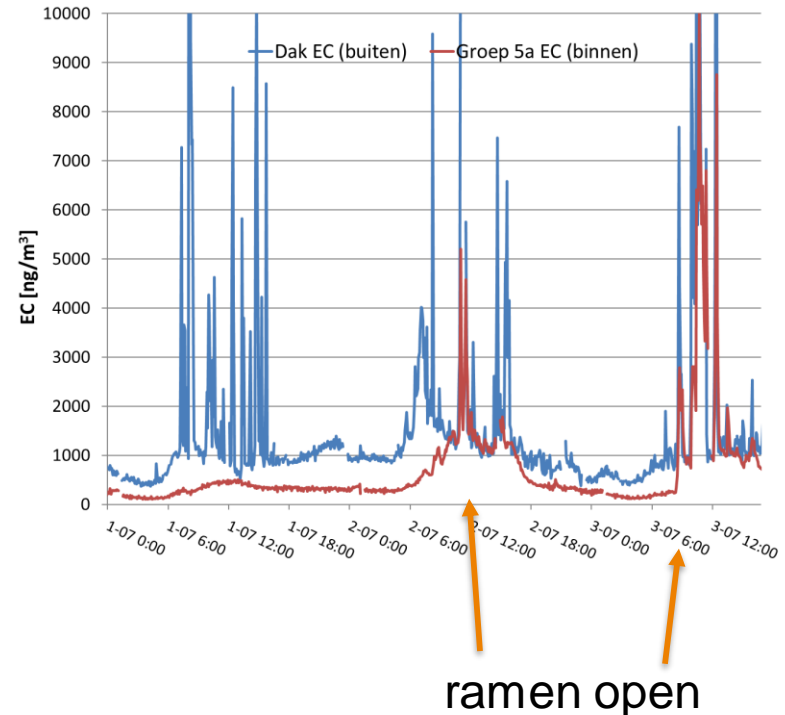

EFFECT VAN M5 NAAR F7 FILTER

PM_{2,5} jaargemiddeld:
15 → 6 µg/m³

Roet:
1,1 tot 1,5 µg/m³ → 0,3 – 0,5 µg/m³

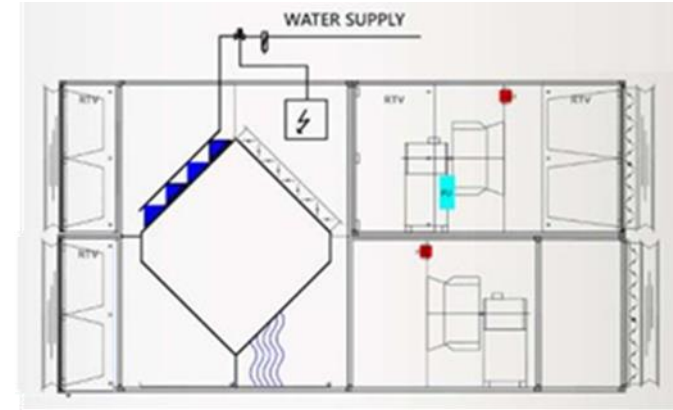
Luchtdebiet na 4 maanden standtijd
niet afgenomen

TKI SCHOOLVENT

- › Looptijd: januari 2018 – december 2019
- › Energiezuinige luchtbehandelingskast voor 5 klaslokalen
- › Klasse A: CO₂, temperatuur, geluid en fijnstof

Te ontwikkelen:

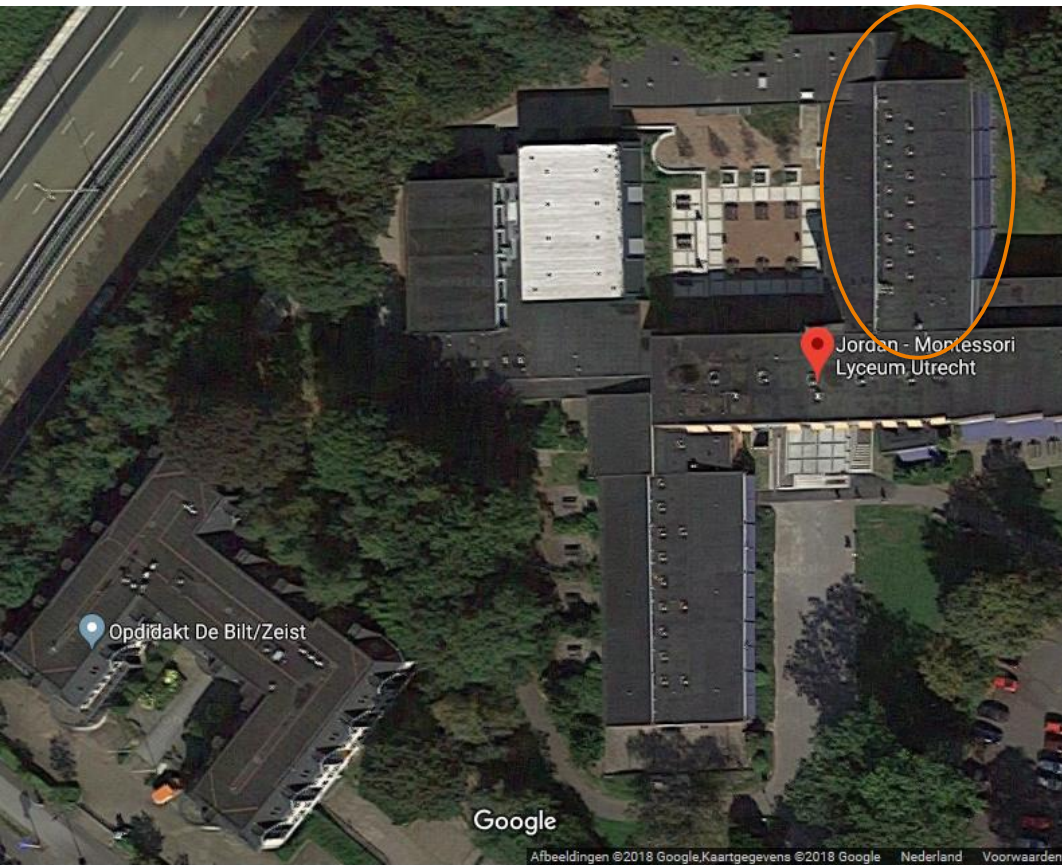
1. Elektrostatische filtermodule 10.000 m³/uur, E10 filterkwaliteit met 80% lagere drukval
2. Dauwpuntkoeling 80% energiebesparing op koeling
3. Smart sensing

Op minder dan 50 m ten oosten van de snelweg A28 en ten NO van de Utrechtse weg

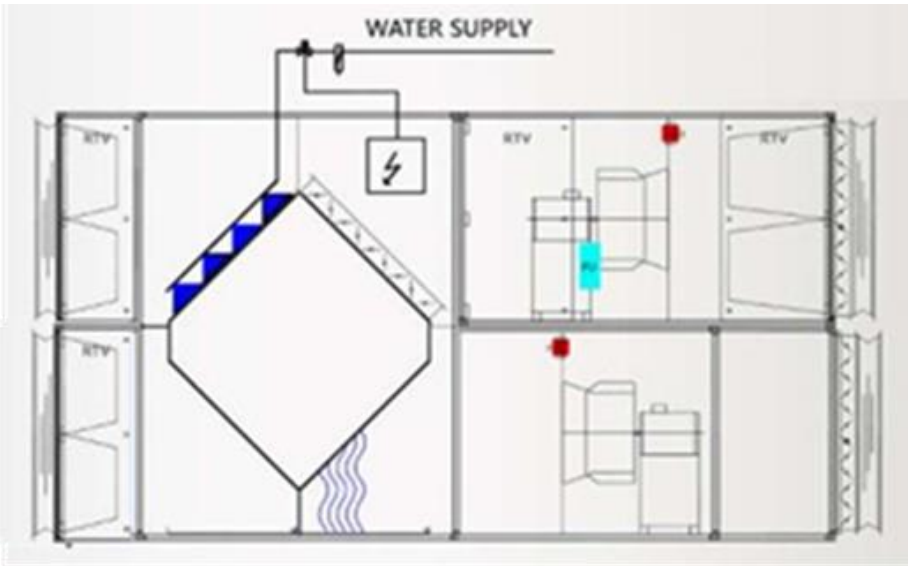
Bij ZW wind maximale blootstelling

School in 2018 enkele dagen gesloten vanwege oververhitting

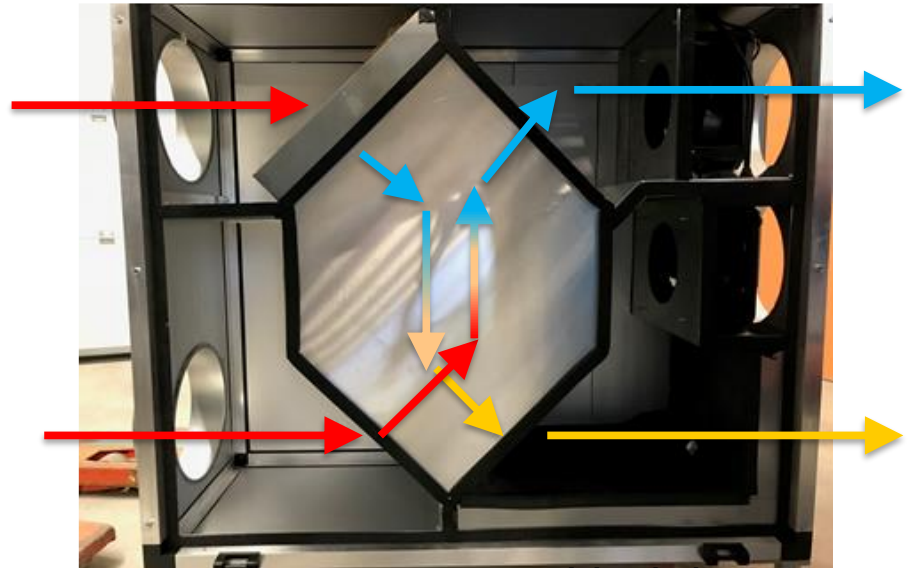

670 M3/UUR TEST MODEL

Warme lucht uit
klaslokaal: 25 C

lucht naar
klaslokaal: 20 C

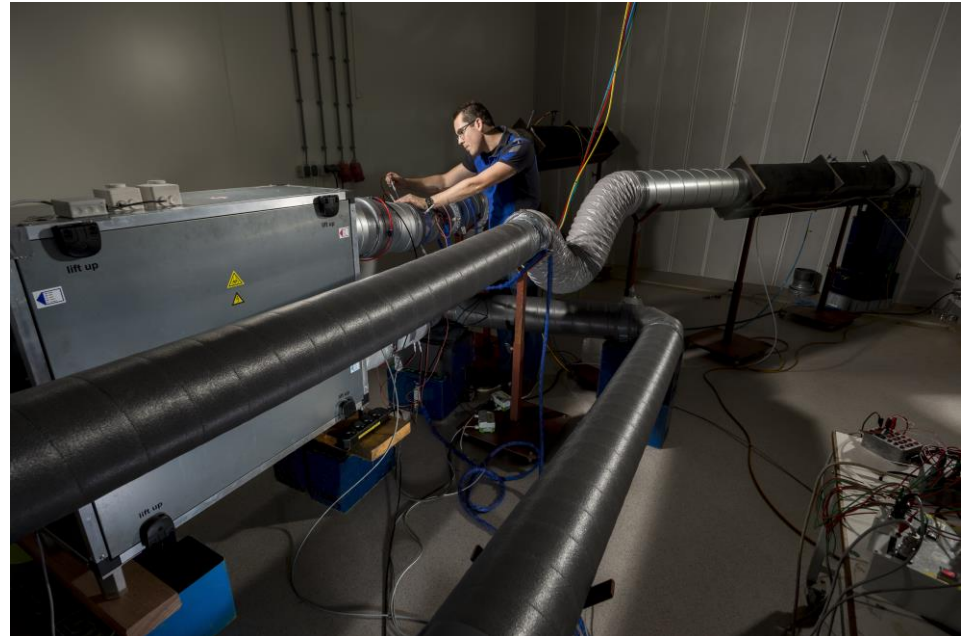
Verse buitenlucht: 25 C

Vochtige
afvoerlucht: 22 C

BEPALEN KOELVERMOGEN IN TNO LAB IN DELFT

1 kW koelvermogen bij
670 m³/h
Ca. 10 liter water/uur

3 kW koeling nodig, dus
per lokaal maximaal
2000 m³/uur lucht

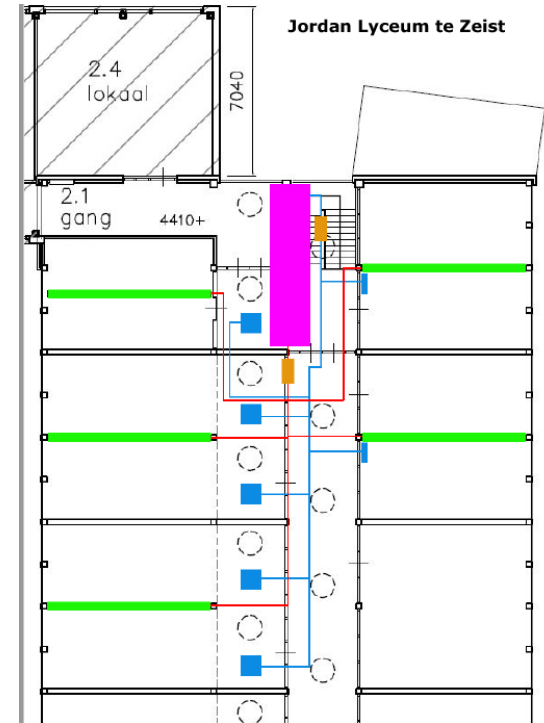
VARIABEL AIR VOLUME SYSTEEM

Vraagsturing per lokaal op basis van:

- CO₂
- Koelbehoefte

Geplande installatie: mei vakantie

Monitoring t/m mei 2020

BEDANKT VOOR UW AANDACHT

› Vragen ?

› piet.jacobs@tno.nl

› *De projecten zijn mede gefinancierd met TKI (toeslag) subsidie van het ministerie van economische zaken voor TKI Urban Energy, Topsector Energie, www.tki-urbanenergy.nl*

27% NO₂ REDUCTIE, KOSTEN 15 KEURO

